

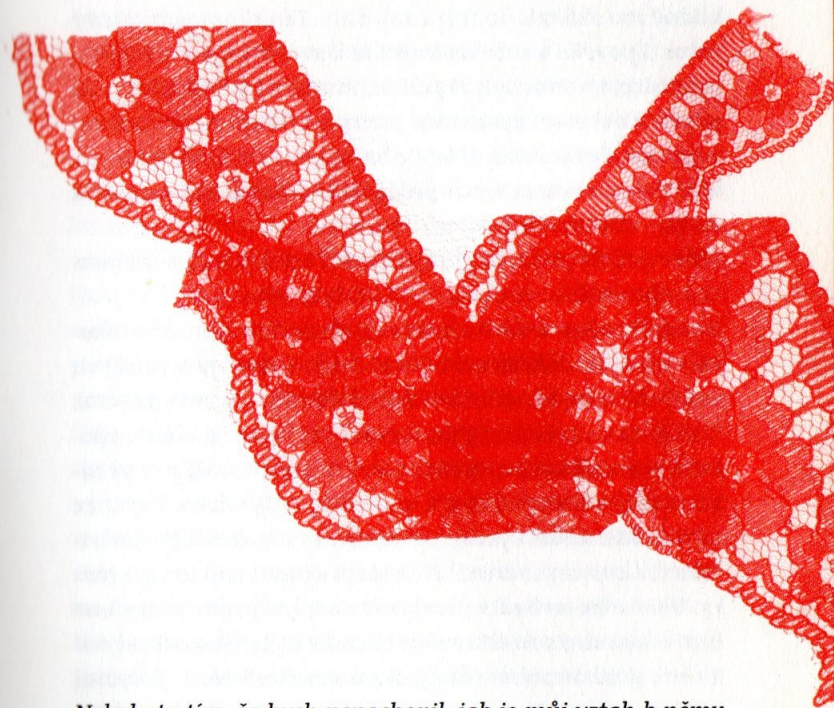
Když vyšel z květinářství, zkusil si bůhvíproč představit, jak by ta baculatá dívka reagovala, kdyby jí prozradil skutečný účel nákupu. Bezpochyby by ji to zklamalo. Cítila by se podvedená a tak dále. Navíc si byl téměř jistý, že by nedokázala pochopit víc než prvoplánový význam celé záležitosti: pro ni by to bylo pouze vulgární. Přestože má denně před očima tu nepřehlednou pestrost květin, to bohatství barev, tvarů a vůní, stejně by nejspíš nebyla schopna uznat, že láska není jen jedna. Ta, kterou si vysnila. Samozřejmě jí to nijak nezazlival. Byla příliš mladá. Život ji ještě nenaučil, že i tam, kde láska není, může být hravost, empatie a přátelství.

Cestou ke svému staromládeneckému bytu nepřestával mezi kolemjdoucími ženami pátrat po nějaké, které by mohl bez velkých scén a vysvětlování ty dvě přebytečné růže věnovat, ale přes veškerou snahu vhodnou kandidátku nenašel. Času už neměl nazbyt. Náhle ho napadlo, že by bylo pěkné být skutečně ženatý, respektive být ženatý tak dlouho — ale potom tu myšlenku zavrhl. Mnohem pravděpodobnější je, že by to bylo strašné, pomyslel si realisticky. Ať to zůstane, jak to je. Naříká si snad to prase, které hledá lanýž, že není kočka domácí? Už byl skoro doma. S podrážděným povzdechem zastavil u nejbližšího odpadkového koše, rozhlédl se a dvě růže zahodil.

Tak zjevná marnotratnost ho na chvíli rozladila.

spisovatelův otec

(skutečný příběh)

Nebylo to tím, že bych nepochopil, jak je můj vztah k němu složitý a hluboký — jenom jsem nevěděl, jak hluboká může být hloubka.

Philip Roth, Odkaz

1

Otec své tři syny svolal na třetí hodinu odpoledne. Jejich vztah k otci byl už dlouhá léta více než dobrý (taková charakteristika připadla nakonec spisovateli nejpřesnější

a nejzdrženlivější), ale zároveň prostý sebemenší obřadnosti či zdvořilostních formalit. Příklad: jezdili s ním dobrovolně, ba vcelku rádi na společné letní i zimní dovolené, ale současně o něm neustále vtipkovali, ironicky si ho dobírali, klidně mu skákali do řeči a tak dále. Ten skoro pohádkový patos (*I povolal k sobě umírající král své tři syny a řekl jim...*) bylo něco, na co nebyli zvyklí. Samozřejmě věděli, proč mají přijít. Už nebyl schopen vstát, před pár týdny mu začali dávat papírové pleny. A tak dále. Odhalit důvod té schůzky nebylo těžké. Správnost jejich předpokladu jim navíc potvrdila matka, s níž otec mluvil jako první.

„Chce s váma probrat pohřeb a závěť,“ oznámila jim (pohublá, s cigaretou v ruce, nad plným popelníkem).

Samozřejmě se v duchu zabývali především tím, zda takovou schůzku dokáží absolvovat a zda vůbec je v lidských silách něco podobného zvládnout (dneska už vědí, že ano), takže otázku, proč mají přijít zrovna ve tři hodiny, si ani nepoložili — prostě ten nepodstatný detail respektovali jako většínu tehdejších otcových přání. Mohla to být doba, kdy otec coby šéf sklářské výroby oznamoval na poradách zaměstnancům svá rozhodnutí? Říká si spisovatel nad těmito řádky. Nebo otec tenkrát vybral tuhle hodinu proto, že si v brzkém odpoledni subjektivně připadal v nejlepší kondici (je-li u umírajícího možné použít slovo kondice)? Nebo ji vybral nějakou mnemotechnickou metodou, které míval v oblibě, aby se mu čas lépe pamatoval? Tři synové, takže ve tři hodiny? Nebo k té hodině dospěl zcela náhodně?

„Přijďte zítra ve tři, ale přesně,“ žádal syny poněkoli káté oním ochraptělým, trochu kňouravým pološepotem, který před více než rokem *nadosmrti* vystřídal jeho dřívější nezaměnitelně přiskřípnutý, ale zvučný hlas (spisovatel má podobný). Ne, to *nadosmrti* nebylo přesné, uvědomuje si spisovatel, i o šepot přece jeho otec přišel. V posledních týdnech před

smrti postupně přestával mluvit, až zmlkl nadobro, jakkoli se jeho rty většinou ještě pohybovaly, a když mu nakonec nalepili na zbědované tělo opiové náplasti, aby ho ušetřili možných bolestí, vycházel z nich dokonce i náznak jakéhosi nápěvu.

„Takže... vnímali jste mě? Zítra... ve tři.“

Vyslovoval svou žádost znovu a znovu, s nekonečnými pauzami mezi slovy, přestože mu mnohokrát a se vši vážností slíbili, že přijdou. Kdyby ta rozvlácnost nebyla spojena s finálním stadiem rakoviny, byla by pro spisovatele i jeho bratry skoro fyzicky nesnesitelná — jenže jejich otec právě umíral (podle některých lékařských prognóz ostatně měl být touto dobou už mrtvý), a tak těm bludným kruhům nadbytečných sdělení a chrcivých přestávek čelili se samozřejmě, povinnou trpělivostí, s jakou člověk například čeká v padesátimetrové frontě kondolujících. Otec na ně pohlédl s onou těžko popsatelnou převahou umírajících: žlutý propadlý obličej, prořídlými vlasy prosvítala lebka, z vyhublého krku mu visely laloky přebytečné kůže. Skepticky se usmál, zuby měl i v pětadesáti stále velmi pěkné (člověk s takovými zuby by neměl umírat, říkával si tenkrát spisovatel). Ještě nepřestal být pyšný na svou nově nabytou výlučnost — ale zároveň bylo v jeho očích a úsměvu něco, co spisovateli pokaždé sevřelo srdce: údiv a strach kluka, který zjistil, že zestárl a brzy umře.

„Přijďme,“ opakovali mu, jakkoli nechápali, proč ta strašlivá schůzka (bez ohledu na to, zda na ni jsou či nejsou připraveni) nemůže prokristapána proběhnout hned teď.

„Ale... přijďte... všichni,“ zdůraznil otec, jako kdyby mu nechtěli vyhovět.

„Přijďme všichni, neboj se,“ ujistovali ho, přestože si v dané chvíli nedokázali představit, že zítra tu s otcem budou vybírat hudbu na jeho pohřeb.

Otec se zamračil a zavrtěl hlavou. Chybějící slova nahrazovala jednoduchá mimika.

„Ale,“ vypravil ze sebe zoufale, „přijďte... včas!“

V jeho hlase byla někdejší ředitelská nespokojenost se zaměstnanci. Možná si také uvědomoval, že je to on sám, kdo rozměňuje původní tichou důstojnost svého posledního přání.

„Přijdeme včas, tati. Neboj. Budeme tu zítra přesně ve tři.“

„Dobře,“ řekl otec a v jeho šepotu přibyla k nespokojenosti (zdálo se spisovateli) ještě bezmoc, „ale hlavně všichni!“

2

Když před třemi lety zemřeli v jediném roce jeho babička i dědeček, spisovatel si uvědomoval, že nyní je na řadě otec — jen netušil, že to přijde tak záhy. Přežít rodiče o pouhé tři roky, v tom bylo něco hluboce nespravedlivého.

Otec měl své chyby, jak jinak. Spisovatel si pamatoval dlouhá období, kdy byl otec pohlcen nejrůznějšími pracovními a osobními problémy a kdy jeho zájem o syny měl spíše formální, poněkud alibistický charakter. Dobře si vzpomínal i na jeho ředitelské manýry: někdy se ke členům rodiny choval jako ke svým podřízeným. Také si připomínal otcovu typickou bezohlednost k fyzické přítomnosti bližních — v životě mu nikdo jiný tolikrát nestoupl na nohu, tolikrát jej neskřípl či nechtěně uhodil jako právě on. A samozřejmě pil a přejídal se. V posledních zhruba deseti letech už to jeho metabolismus nezvládal, takže slabě páchl, ustavičně říhal a v důsledku nadváhy hlasitě funěl: v restauraci, v divadle, kdekoliv. Přesto přese všechno se právě v posledním desetiletí spisovatel s otcem sblížil víc než kdy předtím — a věřil, že tu ostýchavou, lehce podrážděnou náklonnost musel otec vycítit.

3

Přišli včas, všichni.

Spisovatel to měl jednoznačně nejblíž, jen přes ulici (prostřední bratr přijel z Prahy, nejmladší z Říčan). Jak se blížil k tomu malému domku z poloviny osmdesátých let, při pohledu na oprýskanou plechovou střechu se zbytky sněhu je napadlo: tohle je nejlepší důkaz otcovy poctivosti. Ten prostý domeček je vizitkou jeho charakteru. V takových domech žijí lidé, kteří nekradli, kteří si nenahrabali.

Život se otci povedl, uklidňoval se v duchu marně spisovatel. Dokázal prorazit nízký strop poměrů, do nichž se narodil. Syn horníka a švadleny... Vystudoval vysokou školu, postavil dům, zplodil tři schopné syny, ve sklárnách to postupně dotáhl až na hlavního technologa a šéfa divize a nakonec dělal v Sázavě starostu.

Teď se s celým tímhle životem musel rozloučit.

Spisovatel se pozdravil s bratry, ale jinak mluvili málo či spíše vůbec; věděli, že nesmějí ztratit koncentraci. Museli si chránit zbytky sil, které se jim na dnešní odpoledne podařilo nastřídat. Věděli, že pokud by je slova jako *pohřeb* nebo *rakev* zastihla nepřipravené, nesoustředěné, mohli by se rozbrečet nebo úplně zhroutit. Nesměli to otci pokazit. Rozesadili se kolem smrtelné postele. Spisovatel otce dopoledne vykoupal a oblékl mu čisté prádlo (MOIRA, dres umírajících, napadlo ho). Otec se na ně usmíval. Poslušně čekali na první větu.

„Špatně se o tom mluví, to je jasný,“ promluvil konečně a hlas se mu zlomil. Odvrátil tvář ke zdi. Překotně ho chválili za odvahu, s níž se k *celé situaci* postavil (jiný slovní obrat si netroufli použít). Sebelítost mu nikdo nemohl vyčítat. Copak lze promluvy umírajících posuzovat obvyklými měřítky? říkal si spisovatel. Copak se tváří v tvář smrti neocitá člověk mimo všechny obvyklé kategorie? Budu snad já

umírat *klidně, věcně a co možná civilně*? Otec se několikrát nadechl.

„Ale probrat to musíme. Protože...“

Bezpochyby si svou řeč připravoval, ale na výsledku to nebylo znát. Většinu vět nejspíš zapomněl. Po chvíli sám pochopil, že musí improvizovat. Celé to zjednodušit.

„Takže nejdřív barák. Co bude s barákem.“

Co bude s barákem. Dvě další krátká slova obsahovala nepřímé doznání, které otec dosud nevyslovil.

„Co bude s barákem, až umřu.“

Tohle spisovatel nečekal — ale měl si to uvědomit. Samozřejmě že otec byl mnohem tvrdší než oni! Celé mládí bydlel s rodiči v jednopokojovém bytě. Většinu života vstával v pět ráno, léta spal na podnikových ubytovnách, jedl v kantýnách. Svá zranění a nemoci bagatelizoval či přímo ignoroval; nad děsivě vyhlížejícími řeznými ranami či otoky obvykle jen mávl rukou. A otec otce? Spisovatel si připomněl, jak dědeček v psychiatrické léčebně v Bohnicích přijal zprávu o babiččině smrti: původně se dohodli, že mu tu informaci s ohledem na zdravotní stav raději zamlčí, jenže děda se při jedné návštěvě v nečekaném záblesku jasného vědomí zeptal spisovatele přímo.

„Co bába?“

Spisovatel se polekal.

„Špatný, dědo,“ přiznal opatrně.

Kalné oči ho pozorovaly.

„Hodně špatný?“

„Hodně.“

Jeho pološílený dědeček pouze přikývl. Neřekl nic. Nic. Nezajímalo ho, zda zemřela? Nezajímalo ho, jak zemřela žena, kterou v sedmnácti letech přivedl do jiného stavu a s níž pak prožil více než šedesát let? Děda, horník. Tvrdý chlap. Každá další generace už je o něco zjemnělejší, zhýčkanější,

přecitlivější, říkal si spisovatel. Moje děti na tom budou vůbec nejhůř. Nejlepší a paradoxně nejhůř.

„Barák,“ pokusil se o autoritativní tón spisovatelův otec, „se neprodá! V žádným případě!“

Ale i on věděl, že na splnění tohoto nařízení už nebude moci dohlédnout. Že je to prosba maskovaná za rozkaz. Dlouhé minuty ho ubezpečovali, že to rozhodně nemají v úmyslu. Přesvědčili ho, nebo to jen vzdal?

„Tak to bysme měli. Takže pohřeb,“ řekl otec. „Žádný řeči, prosím vás. Umřel, tak umřel.“

Seděli tam a polykali slzy.

„Jakýpak ceremonie,“ dodal skoro otráveně.

4

Zemřel v první jarní den, na sklonku odpoledne. Uslyšeli, jak se zakuckal a rozkašlal. Pokoušel se nadzdvihnout. V očích měl strach. Obklopili ho.

„Neboj se,“ opakoval mu intuitivně spisovatel. „Jsme tu s tebou.“

Znovu a znovu mu vyjmenovával všechny přítomné členy rodiny. Nemůžeme dělat víc, než dokazovat, že na to není sám, říkal si. Pokud nás slyší.

Drželi ho za ruce, hladili ho.

Z jeho obličeje se začala vytrácet barva.

Přestal dýchat.

Zatlačili mu oči. Zapálili svíčku a otevřeli okno. Už neplakali. Byli rádi, že ten důležitý okamžik nepromeškali, a byli na sebe pyšní, že se celé ty měsíce dokázali o otce starat. Posaдили se ke kuchyňskému stolu a nalili si panáka. Povíдали si. Vzpomínali.

Více než dobrý vztah. Ostýchavá, lehce podrážděná náklonnost. Spisovatel o těch slovech dodatečně přemítá. Ne, to

nebyla náklonnost, co jej toho večera opakovaně přimělo, aby se vracel k otcovu tělu a dotýkal se rty jeho vysokého, chladného čela.

něco na těch vánocích být musí

Rychle se stmívalo. Čtyři hodiny odpoledne a tma jako v pytli — co na těch Vánocích všichni máte? pomyslel si Ernesto. Tohle občas dělával: v duchu nebo polohlasem si opakoval české věty, které toho dne někde zaslechl. Po Masarykově se v obou směrech valil nepřetržitý proud lidí. Deštníky, igelitky, krabice, balíčky. Stačilo chvíli sledovat obličeje a škála emocí byla brzy kompletní: od radosti přes nervozitu a podrážděnost až po ryzí vztek. *Mně už z těch Vánoc vážně jebne.* Vánoce mu víc než kdy jindy připomínaly

